

Asia: VN/33943/2025

Hallituksen esityksen luonnos laeiksi yliopistolain, ammattikorkeakoululain, opintotukilain 4 §:n ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta (tutkinto avoimena korkeakouluopetuksena)

Lausunnonantajan lausunto

Yleinen näkemyksenne esityksestä sekä tiivistelmä lausuntonne pääkohdista

Suomen Psykologiliitto suhtautuu esitykseen kriittisesti eikä pidä ehdotettua mallia tarkoituksenmukaisena keinona korkeakoulutustason nostamiseksi tai jatkuvan oppimisen vahvistamiseksi.

Pidämme tärkeänä koulutusmahdollisuuksien laajentamista ja joustavien opintopolkujen kehittämistä. Esitetty ratkaisu muodostaa kuitenkin merkittävän muutoksen suomalaisen maksuttoman korkeakoulutuksen periaatteeseen ja luo tutkintokoulutukseen uuden väylän, jossa koulutukseen pääsy perustuu käytännössä maksukykyyn. Tämä heikentää koulutuksellista yhdenvertaisuutta ja lisää riskiä koulutuksen sosioekonomisen eriytymisen vahvistumisesta.

Psykologiliitto on erityisen huolissaan niistä vaikutuksista, joita uudistuksella voi olla terveydenhuollon, kasvatusalan ja muiden erityistä ammatillista vastuuta sisältävien alojen koulutukseen. Psykologikoulutuksen kaltaisilla aloilla opiskelijavalinnalla, opiskelijoiden sitoutumisella ammattieettisiin periaatteisiin sekä harjoittelujärjestelmien toimivuudella on keskeinen merkitys koulutuksen laadun ja potilasturvallisuuden kannalta.

Lisäksi pidämme ongelmallisena sitä, että tutkintoa suorittavat opiskelijat jäisivät opintotuen ja opiskeluterveydenhuollon ulkopuolelle, vaikka suorittaisivat samaa tutkintoa kuin muut korkeakouluopiskelijat.

Näkemyksenne esityksen tavoitteista

Pidämme korkeakoulutettujen osuuden kasvattamista, osaamistason nostamista ja jatkuvan oppimisen vahvistamista kannatettavina tavoitteina. Kuitenkin huomautamme, että tutkinnot eivät ole itsetarkoitus, vaan yliopistojen sisäänottojen tulee perustua vahvasti työelämätarpeisiin, joita tulee arvioida pitkällä tähtäimellä.

Emme kuitenkaan pidä vakuuttavasti osoitettuna, että esitetty maksullinen tutkintoväylä olisi tehokas tai tarkoituksenmukainen keino näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Esityksen kohderyhmäksi arvioidaan erityisesti työssä käyvät ja jo korkeakoulututkinnon suorittaneet henkilöt. Tällöin vaikutukset korkeakoulutettujen nuorten aikuisten osuuden kasvuun voivat jäädä rajallisiksi.

Jatkuvan oppimisen tarpeisiin voidaan vastata myös kehittämällä nykyisiä täydennyskoulutuksen, erikoistumiskoulutuksen, avoimen korkeakouluopetuksen sekä työnantajien rahoittaman osaamisen kehittämisen rakenteita ilman tutkintokoulutuksen maksullisuuden laajentamista.

Näkemyksenne avoimena korkeakouluopetuksena järjestettävän tutkintokoulutuksen järjestämistä koskevista ehdotuksista (1. lakiehdotuksen 7 § ja 8 c § sekä 2. lakiehdotuksen 10 § ja 12 c §). Onko ehdotetussa sääntelyssä muutos- tai täsmennystarpeita?

Psykologiliitto katsoo, että ehdotukseen liittyy merkittäviä yhdenvertaisuuteen, koulutuksen laatuun ja ammattialojen erityispiirteisiin liittyviä ongelmia.

Käytännössä opiskelijavalinnan korvaaminen ilmoittautumisella tarkoittaa, että maksukyky muodostuu tutkintokoulutukseen pääsyn keskeiseksi ehdoksi. Tämä on ristiriidassa suomalaisen koulutusjärjestelmän keskeisen periaatteen kanssa, jonka mukaan korkeakoulutukseen pääsyn tulee perustua osaamiseen ja soveltuvuuteen.

Psykologikoulutus kuuluu aloihin, joissa opiskelijoiden valinnalla on erityinen merkitys. Psykologin työ sisältää huomattavaa vastuuta yksilöiden hyvinvoinnista, mielenterveydestä ja turvallisuudesta. Tämän vuoksi opiskelijavalintojen tulee jatkossakin perustua huolelliseen soveltuvuuden, osaamisen ja opiskeluedellytysten arviointiin.

Lisäksi esityksessä ei ole riittävästi arvioitu käytännön harjoittelupaikkojen riittävyyttä. Psykologikoulutuksessa harjoittelu on keskeinen osa tutkintoa, ja jo nykyisin harjoittelupaikkojen saatavuuteen liittyy haasteita. Opiskelijamäärien lisääminen ilman vastaavia lisäresursseja voi heikentää koulutuksen laatua ja pidentää opiskeluaikoja.

Pidämme perusteltuna harkita, että potilas- ja asiakasturvallisuuden kannalta erityisen merkittävät alat rajattaisiin ehdotetun mallin ulkopuolelle.

Näkemyksenne opiskelupaikkojen varaamiseen (ensikertalaiskiintiö) liittyvästä ehdotuksesta (1. lakiehdotuksen 36 b § sekä 2. lakiehdotuksen 28 b §)

Psykologiliitto suhtautuu kriittisesti ratkaisuun, jonka mukaan avoimena korkeakouluopetuksena suoritettu tutkinto ei vaikuttaisi ensikertalaisasemaan.

Ehdotus mahdollistaa tilanteen, jossa taloudellisesti paremmassa asemassa olevat henkilöt voivat suorittaa merkittävän osan tutkinnosta tai jopa koko tutkinnon menettämättä ensikertalaisasemaansa. Tämä heikentää ensikertalaiskiintiöiden alkuperäistä tavoitetta ja lisää koulutuksellista eriarvoisuutta.

Esityksen vaikutuksia opiskelijavalintajärjestelmän toimivuuteen ja hakijoiden yhdenvertaisuuteen ei ole arvioitu riittävän perusteellisesti.

Näkemyksenne opintotukilakia koskevasta ehdotuksesta (3. lakiehdotus)

Psykologiliitto pitää ongelmallisena sitä, että samaa korkeakoulututkintoa suorittavat opiskelijat asetettaisiin eriarvoiseen asemaan toimeentulon näkökulmasta.

Opintotuen ulkopuolelle jättäminen korostaa entisestään maksukyvyyn merkitystä tutkintokoulutukseen osallistumisessa. Käytännössä mahdollisuus hyödyntää uutta väylää rajautuu henkilöihin, joilla on omia taloudellisia resursseja tai mahdollisuus saada taloudellista tukea muualta.

Ratkaisu lisää riskiä koulutuksen periytymisestä ja sosioekonomisten erojen vahvistumisesta.

Näkemyksenne korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annettua lakia koskevasta ehdotuksesta (4. lakiehdotus)

Psykologiliitto vastustaa ehdotusta, jonka mukaan avoimena korkeakouluopetuksena tutkintoa suorittavat opiskelijat rajattaisiin opiskeluterveydenhuollon ulkopuolelle.

Opiskeluterveydenhuollon tarkoituksena ei ole pelkästään sairauksien hoito, vaan opiskelukyvyn tukeminen, mielenterveyden edistäminen sekä opiskeluyhteisöjen hyvinvoinnin vahvistaminen. On vaikeasti perusteltavissa, että samaa tutkintoa samoissa oppimisympäristöissä suorittavat opiskelijat olisivat keskenään eri asemassa näiden palveluiden suhteen.

Mielenterveyden näkökulmasta ratkaisu on erityisen ongelmallinen. Opiskelijoiden psyykinen kuormitus, mielenterveyspalveluiden tarve ja opiskelukyvyn tukeminen eivät riipu siitä, millä hallinnollisella väylällä tutkintoa suoritetaan.

Näkemyksenne esitysluonnoksen vaikutusarvioista vaikutusarviolajeittain. Mitkä ovat omat arvionne esityksen vaikutuksista? Puuttuuko esityksen vaikutusarvioista jotakin? Korkeakouluja pyydetään arvioimaan, miten ja missä laajuudessa esitysluonnoksen mukainen mahdollisuus suorittaa tutkinto avoimessa korkeakouluopetuksessa voitaisiin ottaa käyttöön sekä millä aikataululla. Lisäksi korkeakouluja pyydetään arvioimaan, millaisia vaikutuksia tämän käyttöönoton toteutumisella olisi korkeakoulujen muuhun avoimen korkeakouluopetuksen tarjontaan.

Psykologiliiton näkemyksen mukaan vaikutusarviointit ovat puutteellisia erityisesti seuraavien näkökulmien osalta:

- koulutuksellisen tasa-arvon ja sosiaalisen liikkuvuuden vaikutukset
- opiskelijoiden mielenterveyteen ja hyvinvointiin kohdistuvat vaikutukset
- opiskeluyhteisöjen toimivuus ja yhteisöllisyys
- harjoittelu- ja erikoistumispaikkojen riittävyys terveysaloilla
- vaikutukset opiskelijavalintajärjestelmän legitimitettiin
- vaikutukset korkeakoulujen rahoitusrakenteeseen pitkällä aikavälillä.

Psykologikoulutuksen näkökulmasta puutteellisesti arvioituja ovat erityisesti vaikutukset harjoittelupaikkojen saatavuuteen sekä opiskelijoiden integroitumiseen ammatillisiin yhteisöihin. Lisäksi on olemassa riski, että korkeakoulutuksen rahoitus painottuu pitkällä aikavälillä entistä enemmän maksulliseen toimintaan, vaikka esityksessä korostetaan maksuttoman koulutuksen ensisijaisuutta.

Näkemyksenne esityksen voimaantuloaikataulusta (esitysluonnoksen mukaan ehdotetut lait tulisivat voimaan 1.8.2028)

Psykologiliitto katsoo, että nykyisessä muodossaan esitystä ei tule edistää. Mikäli valmistelua kuitenkin jatketaan, ennen voimaantuloa tarvitaan huomattavasti perusteellisemmat vaikutusarvioinnit sekä tarkemmat selvitykset koulutuksellisista, sosiaalisista, terveydellisistä ja työelämävaikutuksista. Erityistä huomiota tulee kiinnittää säännelyihin ammattialoihin sekä opiskelijoiden yhdenvertaisuuteen.

Muut huomiot ja näkökohdat

Suomalaisen korkeakoulutusjärjestelmän vahvuutena on ollut mahdollisuus kouluttautua korkeimmalle tasolle yksilön taustasta ja varallisuudesta riippumatta. Tämä periaate on ollut keskeinen tekijä osaamistason nousussa, yhteiskunnallisessa liikkuvuudessa sekä luottamuksen rakentumisessa.

Psykologiliitto pitää tärkeänä, että korkeakoulutuksen kehittämisessä säilytetään maksuttoman tutkintokoulutuksen periaate, opiskelijavalintojen oikeudenmukaisuus sekä opiskelijoiden yhdenvertainen pääsy hyvinvointia ja opiskelukykyä tukeviin palveluihin.

Esitetty uudistus sisältää merkittäviä riskejä koulutukselliselle yhdenvertaisuudelle, opiskelijoiden hyvinvoinnille sekä yhteiskunnalliselle tasa-arvolle. Näistä syistä Psykologiliitto ei kannata hallituksen esitystä sen nykyisessä muodossa.

Lipsanen Jari
Suomen Psykologiliitto ry